

BÖLÜM 4

Ekonomik Kalkınmada Kadın Sağlığının Sağlık Turizmine Yansıması

Rabia AKDOĞAN¹

GİRİŞ

Bu çalışma ekonomik kalkınmanın değişen paradigma ve yaklaşımlarında kadın sağlığına araçsal bakışı (kalkılma amaçlarına ulaşmada araç olarak kullanma) ve bu araçsal bakışın sağlık turizmine yansımasını incelemektedir. Ekonomik kalkınma program ve politikalarında genelde kadını özeldede sağlığını iyileştirmek amaç olarak gösterilmesine rağmen kadın sağlığı iyileştirme girişimlerinin ekonomik çıkarlara göre şekil aldığı açıkça görünmektedir. Bu çıkar ilişkisi kalkınma çevrelerince kadın sağlığına bakışa yön vermektedir.

Kalkınma (development), ilk olarak biyoloji biliminde bir organizmanın büyüme süreci ve kademeli gelişmesi anlamında kullanılırken; 20. yüzyılın başında ekonomik ilerleme durumunu ifade eden iktisadi bir terim olarak anlam kazanmıştır (Online Etymology Dictionary, 2021). Ekonomik kalkınma kavramı, üzerinde çokça tartışılan ve hala da tartışılmaya devam eden bir kavramdır. İktisat tarihinde kalkınmaya ilişkin farklı yaklaşımların varlığına rastlanmakla birlikte bunların birbirinden tamamen bağımsız veya sıfırdan geliştirilmiş olduğu söylenemez. Her teori bir önceki teoriyi sorgulayıp kalkınmaya yeni bir bakış açısı getirirken paradigmada birtakım değişimlere sebebiyet vermektedir. Ancak sosyal bilimlerde paradigma değişimleri fen bilimlerinde olduğu gibi Newton fiziğinden Kuantum fiziğine geçişin keskin kırılmalarını taşımamaktadır. Sosyal bilimlerin doğası gereği paradigmalardaki değişimler flu, birbiri içine geçmiş ve fen bilimlerine kıyasla daha yavaştır.

¹ Dr., Serbest Muhasebeci Mali Müşavir, rabiakdogan@yahoo.com, ORCID id: 0000-0002-9707-9848

Sağlık için seyahatin tarihi eski çağlara kadar gitmesine rağmen sağlık turizminin küresel pazarda değer kazanması Hizmet Ticareti Genel Anlaşması (1994) sonrasında olmuştur. Anlaşma ile sağlık turizminin uluslararası pazarlaması ve gelişimi hızlanmıştır. 1990'ların başından bu yana medikal turizm literatürü; sağlığın medikalizasyonunun uluslararası boyutunu gösteren araştırmaları artırarak biriktirmeye devam etmektedir. Medikal turizm sağlık turizminde en fazla etik ve hukuksal konuların tartışıldığı ve kadın sağlığının metalaştırıldığı alanken wellness turizmi her geçen gün yeni pazarlar oluşturarak iyiden de iyi olma halini araçsallaştırarak kadınlara yönelmektedir.

Sağlık turizmi genel olarak hem büyüme potansiyeli taşıyan bir sektör olarak değerlendirilirken hem de bazı etik ve hukuki sorunları da beraberinde getirmektedir. Kadın sağlığının metalaştırılması, ticari sömürü endişeleri ve eşitsizlikler gibi konular tartışma yaratmaktadır. Bu nedenle, sağlık turizminin gelişimi ve yönetimi, etik standartların gözetildiği ve kadın sağlığının korunduğu bir çerçeve içinde ele alınmalıdır.

Sonuç olarak, sağlık turizmi küresel pazarda değer kazanırken medikal turizm ve wellness turizmi, kadın sağlığının korunmasında önemli alanlar olarak belirginleşmektedir. Ancak, bu turizm türlerinin gelişimiyle birlikte etik ve hukuki konuların dikkate alınması ve kadın sağlığının metalaştırılmasının önlenmesi önemlidir.

KAYNAKLAR

- AbouZahr, C. (2003). Safe Motherhood: A brief history of the global movement 1947–2002, *British Medical Bulletin*, 67(1), 13-25. doi: 10.1093/bmb/ldg014
- Acar, S. & Gültekin-Karakaş, D. (2017). Dünyada ve Türkiye’de serbest bölgeler. *Marmara İktisat Dergisi*. 1(1), 21-35. doi: 10.24954/mjecon.2017.1
- Adelman, I. (1999). *The role of government in economic development*. (Working Paper No: 890) University of California, Berkeley, Department of Agricultural and Resource Economics and Policy. doi: 10.22004/ag.econ.25039
- American Society of Plastic Surgeons. (2022). *Survey Finds Demand for Cosmetic Surgery, Driven by Women Under 45, Surged After the Pandemic*. <https://www.plasticsurgery.org/documents/News/Statistics/2020/plastic-surgery-statistics-full-report-2020.pdf>
- Ananat, E. O., Gruber, J., Levine, P. B. & Staiger, D. (2006). *Abortion and selection*. (NBER Working Paper No. 12150). doi: 10.3386/w12150
- Anand, S. & Ravallion, M. (1993). Human development in poor countries: On the role of private incomes and public services. *The Journal of Economic Perspectives*. 7(1), 133-150. Retrieved from <https://www.jstor.org/>

- Austad, S.N. (2006). Why women live longer than men: sex differences in longevity. *Gender Medicine*. 3(2), 79-92. doi: 10.1016/S1550-8579(06)80198-1
- Barrie, L. (2019). The Future Is Female When It Comes to Wellness Adventure Travel. Skift. <https://skift.com/2019/09/13/the-future-is-female-when-it-comes-to-wellness-adventure-travel/>
- Brown, T. M., Cueto, M. & Fee, E. (2006). The World Health Organization and the transition from “international” to “global” public health. *American Journal of Public Health*. 96(1), 62-72. doi: 10.2105/AJPH.2004.050831
- Campbell, C. A., Restrepo, C., Navas, G., Vergara, I., & Peluffo, L. (2019). Plastic Surgery Medical Tourism in Colombia: A Review of 658 International Patients and 1,796 Cosmetic Surgery Procedures. *Plast Reconstr Surg Glob Open*, 7(5), e2233. doi:10.1097/GOX.0000000000002233
- Castro Martín, T. & Juárez, F. (1995). The impact of women’s education on fertility in Latin America: searching for explanations. *International Family Planning Perspectives*. 21(2), 52-57. doi:10.2307/2133523
- Crombie, J. & Nelson, P. (2009). *Baby boom migration and its impact on rural America*. (Economic Research Report No. 79). Economic Research Service/USDA. www.ers.usda.gov/publications/pub-details/?pubid=46231
- Dobson, F. & Jowell, T. (1998). *Our healthier nation: a contract for health*. Presented to Parliament by the Secretary of State for Health by Command of Her Majesty. London: Stationery Office. <https://catalogue.sunderland.ac.uk/items/208857>
- Fortune Business Insights (2023). Healthcare/Medical Tourism Market. Fortune. <https://www.fortunebusinessinsights.com/industry-reports/medical-tourism-market-100681>
- Gilmartin, M., & White, A. (2011). Interrogating medical tourism: Ireland, abortion, and mobility rights. *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 36(2), 275-280.
- Global Wellness (2023). Wellness Travel Aimed at Empowering Women. Global Wellness. <https://www.globalwellnesssummit.com/trendium/wellness-travel-aimed-at-empowering-women/>
- Global Wellness Institute (2022). New Data on Wellness Tourism: Projected to Hit \$817 Billion This Year, \$1.3 Trillion in 2025. <https://globalwellnessinstitute.org/global-wellness-institute-blog/2022/01/11/industry-research-new-data-on-wellness-tourism-projected-to-hit-817-billion-this-year-1-3-trillion-in-2025/>
- Global Wellness Institute. (2021). *Global Wellness Economy: Looking Beyond COVID*. <https://globalwellnessinstitute.org/press-room/press-releases/2021-gwi-research-report/>
- Grossman, M. (1972). On the concept of health capital and the demand for health. *Journal of Political Economy*. 80(2), 223-255. doi: 10.1086/259880
- Hall, C. M. (2011). Health and medical tourism: A kill or cure for global public health?. *Tourism review*, 66(1/2), 4-15.
- Husain, M.J. (2010). Contribution of health to economic development: A survey and overview. *Economics E-Journal*. 4(14), 1-52. doi: 10.2139/ssrn.1726742
- IMARC (2023). *Medical Tourism Market: Global Industry Trends, Share, Size, Growth, Opportunity and Forecast 2023-2028*. <https://www.reportlinker.com/p05889816/Medical-Tourism-Market-Global-Industry-Trends-Share-Size-Growth-Opportunity-and-Forecast.html>
- IUOTO (1973), Health Tourism, United Nations, Geneva.
- Karaçay, H., Şafak Zülfikar, B. & Güler Aydın, D. (2014) Post-Neoliberal kalkınma paradigmasında “kalkınmada kadın ve güçlenme” algısı: Dünya Bankası örneği. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 16(2), 15-31. doi: 10.5578/jeas.8907

- Kelly, K. (2017). *Büyük teknolojik dönüşüm* (Çev. Ü. Şensoy). İstanbul: Türk Hava Yolları Yayınları.
- Kirmanoglu, H. (2005). Amartya Sen'in özgürlük ve kalkınma üzerine düşüncelerine bir bakış. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Araştırma Merkezi Konferansları* (47. Seri: Prof. Dr. Türkan Öncel'e Armağan). <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuamamk/issue/745/8036>
- Kissinger, H.A. (1975). *121. Memorandum from the president's assistant for national security affairs (Kissinger) to President Ford*. Foreign Relations of the United States, 1969-1976, Volume E-14, Part 1, Documents on the United Nations, 1973-1976. <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1969-76ve14p1/d121>
- Kuznetsova, I.G., Goloshchapova, L.V., Ivashina, N.S., Shichiyakh, R.A., Petrova, L.I. & Tkachev, B.P. (2019). The paradigm of human capital development capable of adapting innovations in the transition to a digital economy. *International Journal of Civil Engineering and Technology*. 10(2), 1408-1417. https://www.academia.edu/40160370/THE_PARADIGM_OF_HUMAN_CAPITAL_DEVELOPMENT_CAPABLE_OF_ADAPTING_INNOVATIONS_IN_THE_TRANSITION_TO_A_DIGITAL_ECONOMY
- Lagarde, C. (2014). Empowerment-the Amartya Sen Lecture, *International Monetary Fund*. <https://www.imf.org/en/News/Articles/2015/09/28/04/53/sp060614>
- Marketing to Millennial Women. (2019). M2W is the world's premier marketing to women event. <https://m2w.biz/>
- Martin, L.J. (2009). Reproductive tourism in the age of globalization. *Globalizations*, 6 (2), 249-263 doi: 10.1080/14747730802500398
- Maturo, A. (2012). Medicalization: current concept and future directions in a bionic society. *Mens Sana Monogr*. 10(1), 122-133. doi: 10.4103/0973-1229.91587
- McCarthy, M. (2002). A brief history of the World Health Organization. *The Lancet*, 360(9340), 1111-1112. doi: 10.1016/S0140-6736(02)11244-X
- Mincer, J. (1958). Investment in human capital and personal income distribution. *Journal of Political Economy*. 66(4), 281-302.
- Mohindra, K. & Nikiema, B. (2010). Women's health in developing countries: Beyond an investment? *International Journal of Health Services*. 40(3), 543-567. doi: 10.2190/HS.40.3.i
- Mueller, H., & Kaufmann, E. L. (2001). Wellness tourism: Market analysis of a special health tourism segment and implications for the hotel industry. *Journal of vacation marketing*, 7(1), 5-17.
- Nichols, F.H. (2000). History of the women's health movement in the 20th century. *Journal of Obstetric, Gynecologic, and Neonatal Nursing/JOGNN*. 29(1), 56-64. doi: 10.1111/j.1552-6909.2000.tb02756.x
- Nockels, K. (2005). The General Agreement on Trade in Services (GATS) and health care: an introduction and annotated bibliography.
- Onarheim, K.H., Iversen, J.H. & Bloom, D.E. (2016). Economic benefits of investing in women's health: A systematic review. *Plos One*. 11(3), e0150120. doi: 10.1371/journal.pone.0150120
- Online Etymology Dictionary. (2021). Devolepment. https://www.etymonline.com/search?q=development&ref=searchbar_searchhint
- Otsea, K. (1992). *Progress and prospects the safe motherhood initiative 1987-1992*. (revised edition) The World Bank Washington, D.C. <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/450251468177862838/progress-and-prospects-the-safe-motherhood-initiative-1987-1992>

- Özdemir, Ş. ve Yaman, F. (2007). Hedonik alışverişin cinsiyete göre farklılaşması üzerine bir araştırma, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*. 2(2), 81-91. <https://dergi-park.org.tr/pub/oguiibf/issue/56506/785828>
- Parry, M. (2010). Betty Friedan: Feminist icon and Founder of the National Organization for Women. *American Journal of Public Health*. 100(9), 1584-1585. doi: 10.2105/AJPH.2009.187534
- Peet, R. & Hartwick, E. (2009). *Theories of development: Contentions, arguments, alternatives* (2nd ed.). New York-Londra: The Guildford Press.
- Pieterse, J.N. (1996). The development of development theory: Towards critical globalism. *Review of International Political Economy*. 3(4), 541-547.
- Pollock, A., Williams, P., Gartner, W. C., & Lime, D. W. (2000). Health tourism trends: closing the gap between health care and tourism. *Trends in outdoor recreation, leisure and tourism*, 165-173.
- Pop-Eleches, C. (2006). The impact of an abortion ban on socioeconomic outcomes of children: Evidence from Romania. *Journal of Political Economy*. 114(4), 744-773. doi: 10.1086/506336
- Pupavac, V. (2010). The consumerism-development-security nexus. *Security Dialogue*. 41(6), 691-713. doi: 10.1177/0967010610388204
- Ritter, S. (2005). Trends and skills needed in the tourism sector: 'Tourism for wellness'. *Trends and skill needs in tourism*, 115, 79.
- Ronsmans, C., Chowdhury, M.E., Dasgupta, S.K., Ahmed, A. & Koblinsky, M. (2010). Effect of parent's death on child survival in rural Bangladesh: A cohort study. *The Lancet*. 375(9730): 2024-2031. doi: 10.1016/S0140-6736(10)60704-0
- Singh, S., Casterline, J.B. & Cleland, J.G. (1985).** The proximate determinants of fertility: subnational variations. *Population Studies*. 39(1), 113-135.
- Strickland, P., & Ratten, V. (2023). Fertility tourism: A systematic review. *International Journal of Sociology and Social Policy*.
- Smith, A. (1776), *An inquiry into the nature and causes of the wealth of nations*. New York: Meta Libri, Digital Edition, 2007. <http://metalibri.wikidot.com/title:an-inquiry-into-the-nature-and-causes-of-the-wealth-of>
- Spa Executive. (2018). The most common wellness traveller is a solo woman. Here's what she wants. <https://spaexecutive.com/2018/10/19/the-most-common-wellness-traveller-is-a-solo-woman-heres-what-she-wants/>
- Stănculescu, G. C., Diaconescu, G. N., & Diaconescu, D. M. (2015). Health, spa, wellness tourism. What is the difference. *Knowledge Horizons/Orizonturi Ale Cunoasterii*, 7(3), 158-161.
- Stern, M. (2005). Botox and bridges: South African exports of health and construction services. *Development Southern Africa*, 22(5), 673-693.
- Şahin, Ş. K. (2011). Televizyonda kadın, sağlık ve hastalık. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*. 14(2). 118-150.
- Şen, H., Kaya, A. & Alpaslan, B. (2018). Sürdürülebilirlik üzerine tarihsel ve güncel bir perspektif. *Ekonomik Yaklaşım*. 29(107), 1-47. doi: 10.5455/ey.39101
- Şenses, F. (2004). *Neoliberal küreselleşme kalkınma için bir fırsat mı, engel mi?* (ERC Working Paper in Economic 04/09). Economic Research Center, Middle East Technical University.
- Tatar, M. (2009). Teorik çerçevesiyle sağlık ekonomisi ve Türkiye'ye ilişkin genel bir değerlendirme. *Sağlık Ekonomisi Dergisi*, 1(1). <http://saglikekonomisi.omegacro.com/teorik-cercevesiyle-salk-ekonomisi-ve-tuerkiyeye-likin-genel-bir-deerlendirme>
- Teixeira, P.N. (2000). A portrait of the economics of education, 1960-1997. *History of Political Economy*, 32(Suppl_1), 257-288. doi: 10.1215/00182702-32-Suppl_1-257

- The Henry J. Kaiser Family Foundation. (2003, Nisan). *Women, work and family health: A balancing act*. (Issue Brief an upfate on women's health policy). <https://www.national-partnership.org/our-work/resources/economic-justice/paid-sick-days/women-work-family-balancing-act.pdf>
- Turhan, Y. (2020). Kalkınma kavramının tarihsel süreci ve etimolojik analizi. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*. (29), 149-164. doi.org/10.18092/ulikidince.719140
- Turner, B. L. & Fischer-Kowalski, M. (2010). Ester boserup: An interdisciplinary visionary relevant for sustainability. *Proceedings National Academy of Sciences (PNAS)*. 107(51), 21963-21965. doi: 10.1073/pnas.1013972108
- United Nations Human Rights. (1986). *Declaration on the Right to Development* (41/128). <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/righttodevelopment.aspx>
- Ünay, S. (2009). Küresel kalkınma paradigmasının evriminde kurumsal etkenler ve dünya bankası. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*. (41), 87-111. <https://dergi-park.org.tr/tr/pub/iuisiyasal/issue/595/5988>
- Willis, K. (2011). *Theories and practices of development*. (2nd ed.). New York: Routledge.
- World Health Organization. (2021a). How WHO is funded. <https://www.who.int/about/funding>
- World Health Organization. (2021b). Sustainable development Goals (SDGs). https://www.who.int/health-topics/sustainable-development-goals#tab=tab_1
- World Health Organization. (2019a). Maternal mortality. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/maternal-mortality>
- World Health Organization. (2019b). World health statistics 2019: monitoring health for the SDGs. <https://www.who.int/nepal/news/detail/31-07-2019-world-health-statistics-2019-monitoring-health-for-the-sdgs>
- World Health Organization. (2018). Millennium Development Goals (MDGs). [https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/millennium-development-goals-\(mdgs\)#:~:text=The%20United%20Nations%20Millennium%20Declaration,are%20derived%20from%20this%20Declaration](https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/millennium-development-goals-(mdgs)#:~:text=The%20United%20Nations%20Millennium%20Declaration,are%20derived%20from%20this%20Declaration)
- World Health Organization. (1986). The 1st international conference on health promotion. <https://www.who.int/teams/health-promotion/enhanced-wellbeing/first-global-conference>
- World Bank. (2020). *COVID-19 ve insan sermayesi*. Dünya Bankası ECA Ekonomik Güncelleme Raporu. doi: 10.1596/978-1-4648-1643-7
- World Bank. (2021). Life expectancy at birth, total. <https://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.LE00.IN>
- Yılmaz, A. (2019). Göç ve kadın: "göçün feminizasyonu" ve kadın göçmenlerin durumu. *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*. 17(1), 383-400. doi: 10.18026/cbayarsos.545290
- Zola, I.K. (1972). Medicine as an institution of social control. *The Sociological Review*. 20(4), 487-504. doi: 10.1111/j.1467-954X.1972.tb00220.x